

Všichni jsme venkované

Prozaik Jiří Hájíček se v románu *Dešťová hůl* představuje jako „nejpřesvědčivější vykladač poměrů dnešního venkova“. Hlavní hrdina se pokouší překonat osobní krizi hledáním svých selských kořenů a současně se snaží rozkrýt případ pozemkového podvodu.

PETR ANDREAS

V románu *Dešťová hůl* se Jiří Hájíček potře-
tí vydává na jihočeský venkov, aby pohledem
městských odrodilců zachytil, jak historic-
ká traumata zatěžují životy jeho obyvatel.

jihočeského dialektu na to poukazuje třeba
i epizodní postava jednoho skutečného jiho-
českého spisovatele.

Jihočeské prérie

Nejedná se ale jen o využití již vyzkouše-
ného tvůrčího postupu na nové látce: Hájí-
ček zde obohatil promyšlenou, přehlednou
a logickou dějovou stavbu, která je jeho nej-
větší spisovatelskou předností, o hru několi-
ka dalších významových rovin. Mimo složi-
té a pošramocené vztahy mezi příbuznými
a sousedy se ústřední téma působivě rozeví-
rá také v psychologické drobnokresbě hlav-
ního hrdiny a na rozdíl od *Selského baroka*
a *Rybí krve*, jejichž poselství vyplývalo z děje,
nabízí *Dešťová hůl* daleko zřetelnější a uni-
verzálnější symbolické přesahy. Ty umožňu-
jí vnímat děj v širší duchovní a dějinné per-
spektivě, která nakonec zastíní i nedořečené
rozuzlení zápletky.

Napodobitelé severoamerického indián-
ského kmene Lakotů, kterým Zbyněk opa-
kovaně uděluje povolení tábořit, upomínají

v jejich každodenním životním prostředí,
s jejich zvyky, náladami a slabostmi. Značné
úsilí věnuje vysvětlení logiky jejich jednání,
a to včetně okolností, za jakých se formovaly
jejich dlouhodobé vzájemné postoje. Postavy
díky tomu jednájí přirozeně, realisticky, bez
dějových zkratk.

K identitě, jejím proměňám a krizím se
tuzemská veřejná debata stáčí již několik let
a zároveň ji – nejčastěji v retrospekci – ohle-
dáva tolik současných prozaiků, že je možné
mluvit o vlně. Hlas Jiřího Hájíčka, nepřesvěd-
čivějšího vykladače poměrů dnešního venko-
va, který *Dešťovou hůl* napsal svůj dosud
nejlepší román, zní skromně, ale o to je pod-
statnější. Vypovídá o opomíjené vrstvě naší
identity, o nejosobnějších hodnotách a vztá-
zích, které můžeme s jistotou počítat mezi
takzvané tradiční – přes jednu až tři genera-
ce narazí na venkovské předky většina oby-
vatel českých měst.

Autor je estetik, filolog a editor.

Jiří Hájíček: *Dešťová hůl*. Host, Brno 2016, 280 stran.

Ohniskovy básně nyní častěji než dříve při-
poutány k důvodům a účelům aktuálního
světa a proto se jejich závěrečné verše podo-
bají tajemným vzkazům bez bližšího určení,
temným, lakonickým pseudoproctvím. Co
se ale vlastně básníkovi přihodilo?

Paměť, která klame

V eponymní básni jeho předchozí sbírky *Mé
erbovní zvíře je strom* (2015) čteme verše:
„Slečno/ všechno jsem zapomněl/ a co jsem
nezapomněl/ to jsem popletl/ a propil“. Gro-
teskně nadsazené vyznání představuje autor-
skou stylizaci, která trefně předznamenává
perspektivu nové sbírky. Básník se ohlíží
nazpět, do dětství, a ze vzpomínek, které
tvaroval čas i sama skutečnost, že je básní-
kem, staví obrazy svých veršů. Snad proto se
zde objevují nové verze starších básní, pře-
něji řečeno verše dřívějších básní prostupují
básněmi novými. *Světlo z rány* tak vypovídá
o okamžiku, kdy se z úmyslu rekonstruovat
zkušenost stává literární konstrukce. Verše
připomínají záblesky disparátních obrazů
v mysli vzpomínajícího. Objevují se znenadá-
ní, ale o to intenzivněji působí ve své neváza-
nosti na ostatní vzpomínky (respektive verše).
Jako by se zbláznil projektor básnickovy před-
stavivosti a s rachotem a narůstající rychlostí
promítal zásobník s diapositivu jeho života.
Výsledek takové projekce je patřičně zkresle-
ný a nespojitý, jako ostatně každá suma lid-
ského osudu při pohledu zpět.

Ohniskovy básně klamou po vzoru lidské
paměti. Zobrazují nelogické, nemotivované,
ba absurdní výjevy a situace, ale syntakticky
(a rytmicky) jsou bez přerývů, ucelené. Čte-
nář se cítí být orientován, je takřkajíc v obra-
ze. Podobně vnímá ten, kdo vzpomíná, kdo si
vybavuje prožité a představuje možné. Jenže
jak vzpomínající, tak čtenář Ohniskovy sbírky
svorně vypadávají z obrazu ve chvíli, kdy musí
nebo chtějí o svých představách cokoli říct.

Co bude dál?

Udělit smysl Ohniskovým veršům na poli jed-
né básně, natožpak celé sbírky je v důsled-
ku řečeného výzvou hodnou psychoanalytika.
Dílčí významy jsou na první pohled zřejmé.
Obrazy jimi vyvolané působí povědomě, jako
by byly vyloveny z kolektivní paměti lidstva.
Fungují jako umně konstruované synekdo-
chy rozsáhlých, sotva tušených příběhů. Ale
odhalit v nastřádaném souboru fetišů, tužeb,
oblíbených představ a zvráceně přitažlivých
situací pořadající sílu autorova tvůrčího gesta
není snadné. Igor Fic, autor krátkého dopro-
vodného textu ke sbírce, se o to pokusil, ale
z jeho snahy vzešlo jen inspirované konsta-
tování o síle básnickovy imaginace. Ficův text,
nesený bombastem jeho jazyka, se v Ohnis-
kově sbírce vyjímá jako Březinova báseň ve
sborníku civilistní poezie.

V jednom je však třeba dát Ficovi za prav-
du. I když je Ohnisko živel podvatrný (což
dokresluje i použití blasfemického obrazu
Svatý Šebestián ruského malíře Viktora Pivo-
varova na obálce i uvnitř knihy), neupírá poe-
zii možnost stát se svého druhu mystériem.
Hned úvodní báseň končí veršem „hlas říká
tudy“. A skutečně, četba sbírky i přes vsudy
přítomnou ironii může být chápána jako ini-
ciační obřad skýtající poznání. Rovněž podoba
a řazení veršů mohou vyvolávat představu,
že budou-li řádně odříkány (přečteny), pocho-
píme něco z jejich skrytého smyslu.

Kde je iluze atemporálního světa bizarních
skutečností oslabena ve prospěch pointy (nej-
častěji zklamání očekávání), tam je básnic-
ká výpověď zploštěna, zbavena dráždivých
rozporů, které zakládají specifický účinek
Ohniskovy poezie. Děje se tak zejména v bás-
ních, za jejichž utlumenou obrazností tušíme
autorovu závislost na konkrétní vzpomínce.
A to je také paradoxem *Světla v ráně*. Básnic-
ké obrazy vytvářejí iluzi ustavičného *ted*, kte-
ré je mimo čas, jen potud, pokud se básník
vystřihá (sebe)reflexe. Jenomže Milan Ohnis-
ko vzpomíná a bilancuje. Nejspíš jej k tomu
přiměla nejistota vyjádřená v posledním ver-
ši závěrečné básně, nazvané *Konec světa*:
„Nevím, co bude dál.“ Není to zároveň elegant-
ní důkaz závislosti poezie na skutečnosti?

Autor je bohemista.

Milan Ohnisko: *Světlo v ráně*. Druhé město,
Brno 2016, 82 stran.

Přes jednu až tři generace narazí na venkovské předky většina obyvatel českých měst. Foto archiv Michala Špíny

S obvyklým hlubokým vhladem, pokorou
a pochopením pro jejich osudy, ale i se stá-
le rostoucí uměleckou výzrálostí přibližuje
skryté důsledky dalšího ze zvrátů, které
rozrušily mezilidské vztahy uvnitř několika
generací. Po *Selském baroku* (2005), v němž
sledoval rozvratný vliv kolektivizace pade-
sátých let, a *Rybí krve* (2012), kde zachytil
vykořeněnost nucených vysídlenců z oko-
lí Temelína v letech osmdesátých, zaměřu-
je se v *Dešťové holi* (2016) na polistopadové
pozemkové restituční a mafiánský kapitalis-
mus, které v samém závěru bouřlivého dva-
cátého století opět vrazily klín i mezi nejblí-
žší příbuzné.

Co do námětu a základního rozvrhu děje
se pohybujeme ve známém terénu: Zbyněk,
„kluk z vesnice“, odešel studovat, začal žít
životem městských středních vrstev a zapo-
mněl na rodný venkov, zároveň však nena-
chází naplnění v práci ani v rodině, kterou se
s partnerkou, intelektuálkou Terezou, mar-
ně snaží založit. Detektivní zápletku spouští
podezření na pozemkový podvod, kterým se
měli obohatit příbuzní Zbyněkovi první lásky
Bohuny v Lešicích, vsi, kde oba dospívali. Při
pátání po okolnostech, za nichž se Bohunin
slabomyslný strýc vzdal cenných pozemků,
se rozehrává akční i niterné drama: Zbyněk
se setkává i střetává se starými známými,
vybavují se mu vzpomínky na klíčové oka-
mžiky života a zároveň se vyvíjí jeho vleklá
existenciální a partnerská krize, doplněná
navíc (u Hájíčka nově) také krizí středního
věku. Próza je nenápadně, ale bytostně jiho-
česká, vedle kulis Českých Budějovic a použití

na někdejší svobodu severoamerických prérií
a zpochybňují moderní technokratický řád,
ztělesněný ve Zbyněkovi povolání pozemko-
vého správce. Zpočátku je protagonistista pře-
svědčen, že smysl, který postrádá v životě,
nalezne na mrazivých Špicberkách – avšak
iluzivní představa o blahodárném kouzlu
přírody, kterou v něm žije fotografie z ces-
topisných webů, ho jenom dál odvádí od
plnohodnotného prožívání přítomnosti a
uspokojivého řešení každodenních staros-
tí. Okamžiky, kdy znovunalezná vztah k blí-
zkým a známým lidem, kdy opětovně nabývá
pokory před klostermannovskými mlhami
na blatech nebo se zahledí do scenerie rod-
né krajiny, nebanálním způsobem naznačují,
že seidentifikaci a životní rovnováhu stojí
za to hledat v návratu ke kořenům, byť stej-
ně jako únik do exotických krajín může tako-
vý návrat představovat jen chvilkové vybo-
čení ze stereotypu městského života. Snad
jediným laciným momentem je až příliš
zdůrazňovaná středostavovská materiální
zabezpečení: životní pohodu sice relativí-
zuje neúspěšná snaha o potomka, Zbyněkova
nespavost a obvyklá partnerská nedorozu-
mění, ale pro kontrast s vesnickými chalu-
pami by stačilo méně pohledů do interiéru
bytu v centru města.

Skromný hlas

Hájíčkovy vyprávění má hluboce lidský tón,
okouzluje skromností a citlivostí. Hrdinové
na sebe neupozorňují, autor je nestaví do
mezních situací ani jim neklade do úst půso-
bivé sentence. Sleduje je se zájmem a empatií

Zákon vzpomínky

**Básník Milan Ohnisko ve své nové
sbírce *Světlo v ráně* opět spoléhá
na bohatou imaginaci a smysl pro
hořký humor. Tentokrát k nim
však přistupuje také vzpomínání
a životní účtování – momenty
spojené se sebereflexí, které
dráždivý účinek jeho poezie spíše
oslabují.**

MARTIN LUKÁŠ

Nejnovější básnickou sbírkou Milana Ohnis-
ka *Světlo v ráně* (2016) proniká tu více, tu
méně potlačované vědomí plynoucího času.
Básník se i tentokrát vyslovuje s krutou
rozverností a sází na černohumorné poin-
ty, ale nově jej dostihlo nevyhnutelné téma
životního účtování. Pro jeho tvorbu výmluv-
ný verš ze starší básně *Tichá noc* – „nejsme
v romanetu, jsme ve snu!“ – zde ztrácí svo-
ji platnost. Jsme totiž ve skutečnosti, třeba-
že v literární a stvořené v průniku autorovy
paměti a obraznosti. A tato skutečnost je
zdrojem melancholie, protože se děje
v čase, jehož tempu je osudově podřízena.
Jako každé jiné téma je i účtování navzdor
své vážnosti rozpuštěno v básnickově sub-
verzivní poetice, ale jednou už vyslovené
se ve sbírce uplatňuje i nadále. Proto jsou